

„Neviditelná ruka trhu“ a demokracie

Výsledky posledních voleb do krajských zastupitelstev, kde asi 20% hlasů získali komunisté, vyjadřují nespokojenost občanů s naším polistopadovým vývojem. Po internetu koluje článek, který srovnává „Socialismus a kapitalismus“ a socialismus tu jednoznačně vítězí¹.

Komunistické straně Čech a Moravy přitom chybějí výrazné osobnosti a ani jejich program není nijak přesvědčivý; je zřejmé, že získávají hlavně protestní hlasy.

V listopadu 1989 padl komunistický režim, který byl u moci udržován podporou Kremlu. Nový vůdce Gorbačov se však vzdal politiky svých předchůdců a přestal dosavadní loutkové režimy podporovat. Tehdejší Jakešovo stranické vedení se bez odporu vzdalo a vláda předala svou moc představitelům Občanského fóra v čele s Václavem Havlem; ministerským předsedou se stal dosavadní komunistický funkcionář Marián Čalfa. Slavnostně byl staronovým parlamentem vypuštěn z ústavy bod o „Vedoucí úloze Komunistické strany“ a byly připravovány nové volby.

Lidé, kteří zvonili na shromážděních klíči a modlili se na Letenské pláni Otčenáš, měli zřejmě představu, že svobodné volby zaručí demokratický rozvoj země². Je ovšem zajímavé, že se pojmem demokracie, který obsahuje mnohé nástrahy, tehdy nikdo do hloubky nezabýval³. Teprve později se pojmy spojenými s ústavním pořádkem zastupitelské demokracie zabýval ve svých pravidelných pořadech prof. Vojtěch Cepl, v poslední době píše o této problematice Vladimíra Dvořáková.⁴

Ve své knihovně jsem našel několik populárních knížek o demokracii a volbách z let 1920-1922 od profesora Karlovy university Emila Svobody, Udělal jsem z nich krátký výpis a nabídl jej k publikaci; zájem však zřejmě nebyl⁵. Tehdy ovšem byla situace jiná - prof. Svoboda píše o přechodu od feudálních pořádků starého Rakouska s šlechtickými výsadami k demokracii jako společnosti s rovností práv občanů. Mnohé z jeho myšlenek však platí i pro současnost. Demokracie spočívá hlavně v etice - kvalitě vzájemných vztahů, respektu k právu toho druhého, svobodě vyjadřovat svoje názory a pod. To platí v rodině, pracovním kolektivu, v obci i na úrovni státu. Pouhé dodržování pravidel voleb a parlamentních procedur demokracii nezaručí⁶...

Po *Listopadové revoluci* se tu krátce objevili tzv. „Osmadesátníci“, kteří chtěli pokračovat v ekonomických reformách přerušovaných sovětskou intervencí; na scéně se objevil i symbol Pražského jara Alexandr Dubček. Brzy se však prosadil Václav Klaus se svou koncepcí liberální ekonomiky - „trhu bez přívlasků“. Klausovi stoupenci hlásali teorii „Neviditelné ruky trhu“. Podle ní každý podnikatel sleduje na trhu své sobecké zájmy, ale tyto dílčí zájmy se spojí ve všeobecný blahobyt. Je to fascinující myšlenka - vypadá to, jako by byla „neviditelná ruka“ vybavena jakousi vyšší inteligencí. V jednom článku zastánců této teorie⁷ jsem dokonce našel tvrzení, že trh lidi umravní, že přestanou šidit.

Mám pocit, že tito ekonomové si nevšimli některých „drobností“. Aby trh fungoval k obecnému prospěchu, musí být přísně regulován. Jinak vyhrají v soutěži různí podvodníci.

¹ Objektivní srovnání obou systémů je prakticky nemožné - oba nabývaly během času v různých zemích velmi rozdílné podoby (NDR, Rusko, Čína); některé body tohoto srovnání jsou však oprávněné: při centralizovaném řízení ekonomiky se např. lépe uskutečňují velké projekty.

² V tomto duchu mluvil na Letné i. Miloš Zeman

³ O možnostech změny demokracie na jinou formu vlády pojednává už Platón

⁴ Např. LISTY č.5/2012, Dilemata kleptokracie

⁵ Tento výpis lze nalézt na www.technologie-kvalita.cz/honza

⁶ Existují rafinované způsoby, jak ovlivňovat veřejné mínění - od marketingových metod (podprahové vnímání) až po metody používané v psychologické válce (experti na desinformace jsou patrně dodnes aktivní)

⁷ Otištěném v časopise Vesmír

Pro tuto regulaci musí být k dispozici kvalitní a aktuální legislativa; tu zase musí schválit dobře fungující zákonodárny orgán - parlament (nebo vrchnostenský úřad?). Další podmínkou fungování trhu je dobré morální klima ve společnosti - obchod vyžaduje vzájemnou důvěru mezi partnery; závazky se musí plnit⁸.

Náš polistopadový vývoj byl poznamenán tím, že na vlivných místech - zejména v oblasti podnikání (byznysu) - zůstalo mnoho lidí spjatých s normalizačním režimem, „lidí bez páteře“. Od těchto lidí, kteří jsou odchovaní černým trhem a jsou zvyklí využívat různých klientilistických vazeb a obcházet zákon, se dá sotva očekávat, že „rozjedou byznys“ v zájmu celé společnosti. Jejich vazby (jak konstatují mj. zprávy tajných služeb) sahají až do vysoké politiky. Není divu že „naše země nevzkvétá“. Naštěstí se tu začíná už něco dít, občas se nějaká ta velká ryba chytí ...

Ve Sloupu, sobota, 20. října 2012

Jan Matys

---

⁸ V tomto směru je nápadný rozdíl mezi Českou republikou a Německem. Nedávno jsem si v BRD objednal atypické struny v ceně asi 10 tisíc Kč. Došly mi v obyčejném dopise ...